COP31 Antalya Öncesinde İklim Kriziyle Yüzleşmek

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansları (COP), 1995 yılından bu yana iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası iş birliğinin en önemli platformudur. Kyoto Protokolü, Paris Anlaşması ve son yıllardaki iklim finansmanı tartışmaları gibi önemli gelişmeler bu süreçlerin ürünüdür. Ancak aradan geçen otuz yılı aşkın süre sonunda temel bir soruyla karşı karşıyayız: Dünya gerçekten iklim krizine çözüm arıyor mu?

Ne yazık ki bilimsel veriler bunun tersini göstermektedir. Atmosferdeki sera gazı miktarları artmaya devam etmekte, küresel sıcaklık rekorları peş peşe kırılmakta ve iklim kaynaklı afetlerin sıklığı ile şiddeti giderek artmaktadır. Bugün dünyanın içinde bulunduğu tablo, COP toplantılarında alınan kararların ve verilen taahhütlerin sahada yeterli karşılık bulamadığını ortaya koymaktadır.

Özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler bu çelişkiyi açık biçimde göstermektedir. Uluslararası iklim zirvelerinde fosil yakıtlardan çıkışın gerekliliği kabul edilirken birçok ülke ekonomik büyüme hedeflerini iklim hedeflerinin önünde tutmaktadır. Küresel ölçekte enerji üretim ve tüketim durumu incelendiğinde, iklim krizini doğuran nedenlerin büyük ölçüde varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Bugün dünyanın birçok bölgesinde sıcaklık rekorları kırılmakta, kuraklıklar, seller, mega yangınlar yaşanmakta ve biyolojik çeşitlilikte kayıp artmaktadır. Buna rağmen neoliberal politikalar temelinde gelişen küresel ekonomi; fosil yakıtlara dayalı enerji sistemleri, aşırı tüketim, doğal alanların metalaştırılması ve sınırsız büyüme anlayışı üzerine kurulmaya devam etmektedir. Bu nedenle COP süreçleri iklim krizinin uluslararası politika gündeminde tutulmasında önemli bir işlev görse de, bugüne kadar küresel ölçekte gerekli dönüşümü sağlayabildiğini söylemek güçtür.

Türkiye'nin İklim Krizi Karnesi

Akdeniz havzası iklim krizine karşı en hassas bölgelerden bir olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Türkiye son yıllarda iklim krizinden en fazla etkilenen ülkelerden biri haline gelmiştir. Ancak ülkenin iklim politikaları ve doğal kaynak yönetimi uygulamaları, bu tehdidin büyüklüğüyle uyumlu bir dönüşüm sergilemekten uzaktır.

Türkiye'nin sera gazı emisyonları uzun yıllardır artış eğilimindedir. Yenilenebilir enerji yatırımlarında belirli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da kömür, petrol ve doğalgaz merkezli enerji politikaları sürdürülmektedir. Enerji ve madencilik yatırımları adına doğal alanların kullanımına yönelik baskılar giderek artmaktadır. Bu durum, bir taraftan iklim değişikliğini beslerken diğer taraftan doğal ekosistemlerin direncini azaltmaktadır.

Özellikle son yıllarda yürürlüğe konulan madencilik, enerji, ulaştırma ve turizm projeleriyle ormansızlaşmayı tetikleyen 2B uygulaması, Ek 16. Madde gibi mevzuat düzenlemeleri; birçok orman, mera, sulak alan ve kıyı ekosistemi üzerinde ciddi baskılar oluşturmuştur. Çevresel etkilerin yeterince değerlendirilmediği veya kamu yararı gerekçesiyle göz ardı edildiği birçok uygulama, doğal alanların bütünlüğünü zedelemekte ve ekolojik parçalanmayı artırmaktadır.

İklim Krizi, Yanlış Arazi Kullanımı ve Afetler

Türkiye'de son yıllarda yaşanan afetler iklim krizinin etkilerini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Ancak afetlerin yıkıcı sonuçlarını yalnızca iklim değişikliğiyle açıklamak eksik olacaktır. Asıl sorun, iklim krizinin etkilerini artıran yanlış arazi kullanımı ve afetlere karşı proaktif politikaların geliştirilmemesidir.

Karadeniz Bölgesi'nde sıklaşan sel ve taşkınlar, Akdeniz Havzası'ndaki kuraklıklar ve 2021 yılında yaşanan Akdeniz yangınları iklim krizinin etkilerini açıkça göstermiştir. Ancak dere yataklarının yapılaşmaya açılması, taşkın ovalarının yerleşime dönüştürülmesi, sulak alanların kurutulması ve doğal su rejimlerinin bozulması gibi uygulamalar afetlerin etkilerini çok daha yıkıcı hale getirmektedir.

Benzer şekilde orman yangınlarının şiddeti ve büyüklüğü yalnızca iklim değişkenlerindeki anomalilerle ilişkili değildir. Orman ekosistemlerinin parçalanması, doğal peyzaj bütünlüğünün bozulması, yanlış arazi planlamaları, yerleşimlerin ormanlara doğru genişlemesi ve yangın riskini artıran insan faaliyetleri de bu süreçlerde belirleyici rol oynamaktadır. Yangın sonrasında doğal alanlar üzerindeki kullanım baskılarının devam etmesi ise ekosistemlerin kendini yenileme kapasitesini azaltmaktadır.

Bugün Türkiye'de birçok kentte betonlaşma ve yapılaşma baskısı tarım alanları, meralar, kıyılar ve ormanlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Oysa iklim değişikliğine uyum politikalarının temelinde doğal ekosistemlerin korunması ve güçlendirilmesi yer almalıdır. Doğal alanlar yok edildiğinde yalnızca biyolojik çeşitlilik değil, aynı zamanda sel kontrolü, karbon depolama, su hasadı ve iklimi düzenleme gibi yaşamsal ekosistem hizmetleri de kaybedilmektedir.

Biyolojik Çeşitlilik Kaybı ve Ormansızlaşma

Türkiye, Avrupa ve Yakın Doğu'nun en önemli biyolojik çeşitlilik merkezlerinden biridir. Üç farklı biyocoğrafik bölgenin kesişme noktasında bulunması nedeniyle çok sayıda endemik bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu olağanüstü doğal zenginlik giderek artan baskılara maruz kalmaktadır.

Madencilik faaliyetleri, enerji projeleri, otoyollar, turizm yatırımları ve plansız kentleşme doğal habitatların parçalanmasına yol açmaktadır. Habitat parçalanması ise türlerin hareket kabiliyetini azaltmakta, genetik çeşitliliği düşürmekte ve ekosistemlerin iklim değişikliğine karşı dirençlerini zayıflatmaktadır.

Orman alanları niceliksel olarak belirli ölçülerde korunuyor görünse de, orman ekosistemlerinin niteliği açısından ciddi sorunlar bulunmaktadır. Doğal ormanlar üzerindeki baskılar artmakta; yangınlar, altyapı yatırımları ve arazi kullanım değişiklikleri nedeniyle ekosistemler tahrip edilmektedir. Biyolojik çeşitliliğin korunmasında kritik öneme sahip yaşlı ormanlar, sulak alanlar ve hassas ekosistemler yeterince korunamamaktadır.

Biyolojik çeşitlilik kaybı yalnızca doğa koruma açısından bir sorun değildir. Tarımın sürdürülebilirliği, su kaynaklarının devamlılığı, insan sağlığı ve iklim değişikliğine karşı toplumsal direnç de doğrudan biyolojik çeşitlilikle ilişkilidir. Dolayısıyla biyolojik çeşitlilik kaybı aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir krizdir.

COP31 ve Türkiye: Ev Sahibi Ülke Olmanın Ötesinde Bir Sorumluluk

COP31'in Antalya'da düzenlenecek olması Türkiye açısından önemli bir diplomatik ve politik fırsat olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, toplantıya ev sahipliği yapmanın yanı sıra COP31 Başkanlığını üstlenecek olsa da, müzakere süreçlerinin başkanlığı Avustralya tarafından yürütülecektir. Bu nedenle Türkiye'nin rolü büyük ölçüde ev sahibi ve sürece siyasi liderlik sağlayan ülke konumundadır. Asıl mesele ise böylesine önemli bir toplantıya ev sahipliği yapan ve COP Başkanlığını üstlenen bir ülkenin iklim değişikliğiyle mücadelede nasıl bir karneye sahip olduğudur.

İklim krizi bugün insanlığın karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri olmasına rağmen, COP31 hazırlık sürecinde kamuoyuna yansıyan tablo zaman zaman bir iklim seferberliğinden çok büyük bir organizasyon ve tanıtım faaliyetini andırmaktadır. Zirveye ilişkin açıklamalarda ve haberlerde müzakere gündemi, emisyon azaltımı, iklim uyumu ve adalet gibi temel meselelerden ziyade; Antalya'nın uluslararası tanıtımı, turizm potansiyeli, kongre altyapısı, otel kapasitesi ve ekonomik getirilerinin öne çıkarılması bu algıyı güçlendirmektedir. İklim krizinin yarattığı varoluşsal tehditlerin, artan afetlerin, biyolojik çeşitlilik kayıplarının ve doğal kaynakların sömürülmesinin gölgesinde yürütülmesi gereken bir süreç; yer yer bir uluslararası prestij projesi, hatta festival ve kutlama atmosferine dönüşme riski taşımaktadır. Oysa iklim krizinin gerektirdiği şey kutlama değil, yüzleşmedir.

Bu noktada COP31'in düzenleneceği alanın kendisi de önemli bir tartışmayı beraberinde getirmektedir. Toplantının gerçekleştirileceği EXPO alanı ve çevresi, Antalya'nın en verimli birinci sınıf tarım arazilerinin bulunduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Toplantı hazırlıkları kapsamında alanın genişletilmesine, yeni ulaşım bağlantılarının kurulmasına ve ek otopark alanlarının oluşturulmasına yönelik çalışmaların gündeme gelmesi, iklim zirvesinin kendi felsefesi ile uygulamalar arasındaki çelişkiyi görünür hale getirmektedir.

İklim değişikliğiyle mücadele yalnızca karbon emisyonlarının azaltılmasından ibaret değildir. Toprakların korunması, gıda güvenliğinin sağlanması, doğal ekosistemlerin sürdürülmesi ve sürdürülebilir arazi kullanımı da bu mücadelenin ayrılmaz parçalarıdır. Dünyanın birçok ülkesinde tarım topraklarını korumak için sıkı önlemler alınırken, bir iklim zirvesinin hazırlıkları kapsamında verimli tarım alanlarının betonlaşmaya açılması ciddi bir tutarsızlık yaratmaktadır. Gıda krizlerinin ve iklim kaynaklı kuraklıkların giderek arttığı bir dönemde, üretim kapasitesi yüksek tarım topraklarının kaybı yalnızca yerel bir planlama sorunu değil, aynı zamanda küresel iklim politikalarıyla ilgili etik bir meseledir.

Bu nedenle COP31'in Antalya'da düzenlenmesi, yalnızca başarılı bir organizasyon meselesi olarak değil; organizasyonun hazırlık sürecinin de çevresel etki ve tarım topraklarının korunması gibi sürdürülebilirlik ilkelerine ne ölçüde uyduğunun değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. İklim krizine çözüm arayan bir zirvenin, tarım topraklarının ve doğal alanların korunması konusunda örnek uygulamalar sergilemesi beklenirken, aksi yöndeki gelişmeler zirvenin vermek istediği mesajın inandırıcılığını zayıflatmaktadır.

Festival Değil, Yüzleşme Zamanı

COP31'in Antalya'da düzenlenmesi Türkiye açısından önemli bir fırsattır. Ancak bu fırsat yalnızca uluslararası görünürlük veya organizasyon başarısı olarak değerlendirilmemelidir. Asıl

önemli olan, bu toplantının Türkiye'nin ve dünyanın iklim krizine dair gerçeklerle yüzleşmesi için bir zemine dönüşmesidir.

COP31, Antalya'nın verimli tarım alanlarının, ormanlarının, sulak alanlarının ve biyolojik çeşitlilik değerlerinin gölgesinde gerçekleştirilecektir. Bu nedenle toplantının en önemli çıktısı yalnızca yeni deklarasyonlar ya da diplomatik açıklamalar olmamalıdır. Toprağın, suyun, ormanların ve doğal yaşamın korunmasını merkeze alan yeni bir yaklaşımın ortaya konulması gerekmektedir.

İklim krizini bir tanıtım organizasyonuna, bir festivale ya da bir kutlamaya dönüştürmek yerine; krizin nedenlerini cesaretle tartışan, mevcut politikaları sorgulayan ve doğayla uyumlu bir gelecek tasavvuru ortaya koyan bir anlayışa ihtiyaç vardır. Aksi halde her yeni COP toplantısı, çözüme biraz daha yaklaşan insanlığın değil, çözümü sürekli erteleyen neoliberal bir dünyanın yeni bir toplantısı olarak tarihe geçecektir.

Sonuç olarak, bugüne kadar COP toplantılarında önemli kararlar alınmış olsa da bu kararların uygulanması konusunda ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Petrol, kömür ve doğal gaz kullanımının kademeli olarak sonlandırılması gibi kritik konularda ülkeler arasında hâlâ güçlü bir uzlaşı sağlanamamaktadır. Tarihsel olarak iklim krizinin oluşumunda en büyük paya sahip ülkeler, sorumlulukların ve mücadele maliyetlerinin adil paylaşımı konusunda yeterli iradeyi ortaya koymamaktadır. Gelişmekte olan ülkelere vaat edilen finansal desteklerin yetersiz kalması veya zamanında sağlanmaması, küresel iş birliğini zayıflatmaktadır. Buna ek olarak, fosil yakıt sektörünün etkisi COP toplantılarının etkinliği ve güvenilirliğine yönelik eleştirileri güçlendirmektedir. Bu koşullar altında, bağlayıcı yaptırım mekanizmalarından yoksun kalan konferansların ve alınan kararların, kimi zaman gerçek bir dönüşüm yaratmaktan çok hükümetlerin, şirketlerin ve kurumların olduğundan daha çevreci görünmesine hizmet eden bir "yeşil aklama" aracına dönüştüğü yönündeki eleştiriler giderek yaygınlaşmaktadır. İşte tam da bu nedenle COP31 Antalya sıradan bir ev sahipliğinin ötesine geçmek zorundadır. Antalya'nın başarısı; iklim krizinin nedenlerine cesaretle değinen, fosil yakıtlardan çıkış ve adil dönüşüm gibi zor konuları gündemin merkezine taşıyan, somut taahhütler ve ölçülebilir sonuçlar üretilmesine katkı sağlayan bir sürece öncülük edip edemediğiyle değerlendirilecektir. İnsanlığın artık yeni vaatlere değil, uygulanan politikalara; yeni deklarasyonlara değil, gerçek dönüşümlere ihtiyacı vardır. COP31 Antalya'nın tarihe geçmesi, ancak bu dönüşümün başlangıç noktalarından biri olabilmesiyle mümkün olacaktır.23.10.2026

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
Bilim Kurulu